

INSTYTUCJE

Trójkąt Weimarski – Komitet Wspierania Współpracy Francusko-Niemiecko-Polskiej – powstały w oparciu o wspólne oświadczenie ministrów spraw zagranicznych w sprawie przyszłości Europy z 29 sierpnia 1991 r. format współpracy pomiędzy Polską, Republiką Francuską i Republiką Federalną Niemiec. Nieformalizowany charakter Komitetu uwidacznia brak zinstytucjonalizowanego systemu organizacyjnego lub mechanizmu podejmowania decyzji, przy jednoczesnym zogniskowaniu aktywności w ramach nieregularnych spotkań ministrów spraw zagranicznych oraz głów państw (w ramach ww. oświadczenia ustalono tryb corocznych spotkań ministrów). Głównym celem tej współpracy było pogłębianie partnerstwa po wyjściu Polski z orbity bloku komunistycznego w czterech zasadniczych obszarach – nauki, obronności, polityki i kultury. Po szczycie w 2013 r. zaprzestano spotkań na najwyższym szczeblu, zaś od 2017 r. ustały także spotkania na szczeblu ministerialnym. Impuls do reaktywacji Trójkąta Weimarskiego przyniosła eskalacja konfliktu rosyjsko-ukraińskiego w lutym 2022 r., w następstwie czego doszło do serii spotkań prezydenta Francji – Emmanuela Macrona, kanclerza Niemiec – Olafa Scholza i prezydenta Polski – Andrzeja Dudy. O wyraźnym powrocie do formatu weimarskiego świadczy także spotkanie na szczeblu ministrów z 12 lutego 2024 r. we francuskim La Celle-Saint-Cloud, podczas którego reprezentanci Polski, Republiki Francuskiej i Republiki Federalnej Niemiec wspólnie zadeklarowali „determinację do nadania nowego impulsu” dotychczasowej współpracy. Jak trafnie zauważył Józef M. Fiszer w publikacji pt. „Współpraca Polski, Niemiec i Francji w ramach Trójkąta Weimarskiego”: *„Trójkąt Weimarski ma na swoim koncie wiele sukcesów, ale również porażek i niewykorzystanych szans (...) Stał się ważnym instrumentem służącym włączaniu Polski w nurt europejskiej polityki i jej integracji ze strukturami euroatlantyckimi. Szczególnie w kontekście polskich aspiracji i starań akcesyjnych należy tu zwrócić uwagę na euroatlantycki kierunek polsko-niemiecko-francuskiej współpracy”*.

Grupa Wyszehradzka – V4 – powstała 15 lutego 1991 r. w oparciu o deklarację podpisaną przez prezydenta Polski – Lecha Wałęsę, Prezydenta Czechosłowacji – Václava Havla oraz premiera Węgier – Józsefa Antall’a forma współpracy polsko-czechosłowacko-węgiersko-słowackiej. Oryginalnie miała stanowić nieformalne forum konsultacji i współpracy dla państw o zbliżonych uwarunkowaniach geopolitycznych, potencjałach społeczno-gospodarczych i wartościach kulturowych, pozwalające na zwiększenie wspólnego potencjału na arenie europejskiej, a od 2004 r. w ramach struktur Unii Europejskiej. Celem grupy nie była konkurencja z jakimikolwiek strukturami środkowoeuropejskimi, lecz przeciwnie, zachęcanie do optymalnej

współpracy i integracji zarówno z państwami sąsiadującymi, jak i strukturami unijnymi. Przewodnictwo w grupie sprawują państwa członkowskie w okresach rocznych prezydencji, z których ostatnia polska przypadała na lata 2020/2021. W tym czasie skupiono się na zagadnieniach współpracy służb policyjnych w zakresie zwalczania zorganizowanej przestępczości, współpracy służb granicznych w zakresie zwalczania nielegalnej migracji oraz ochrony ludności w sytuacjach kryzysowych. Niewątpliwym sukcesem grupy było zawarcie w 1992 r. Środkowo-europejskiego Porozumienia o Wolnym Handlu (CEFTA), którego celem było zniesienie lub redukcja opłat celnych. Zrzeszenie czterech państw Europy Środkowej pozostaje aktywnym forum współpracy międzynarodowej, w ramach którego odbywają się coroczne spotkania prezydentów i, średnio raz na pół roku, premierów państw będących członkami Grupy Wyszehradzkiej.

14+1 – format współpracy na linii CHRL – kraje Europy Środkowo-Wschodniej, powstały w 2012 roku jako 16+1. Do szesnastu krajów inaugurujących funkcjonowanie tej inicjatywy z regionu EŚW należały: Albania, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Czarnogóra, Czechy, Macedonia Północna, Polska, Rumunia, Serbia, Słowacja, Słowenia, Węgry, Litwa, Łotwa oraz Estonia. W 2019 roku po akcesji Grecji przekształcił się w format 17+1, by na przestrzeni lat 2021–2022 skurczyć się w wyniku rezygnacji ze współpracy trzech państw bałtyckich – Litwy, Łotwy i Estonii, do formatu 14+1. Od momentu zainaugurowania współpracy z inicjatywy CHRL silnie akcentowano jej apolityczny charakter, oparty przede wszystkim na współpracy gospodarczej i biznesowej. Choć w dyskursie nad realnym znaczeniem formatu 14+1 podnoszono tezy o pełnieniu roli „chińskiego konia trojańskiego w Europie”, to do stopniowego spadku jego znaczenia w większym stopniu przyczyniły się inne czynniki, takie jak wzrost napięcia na linii USA–CHRL, niewielka rzeczywista skala chińskich inwestycji w regionie – jak podaje niemiecki think tank Mercator Institute for China Studies, zagregowana ich wartość w 12 krajach należących zarówno do Unii Europejskiej, jak i formatu 14+1 w latach 2000–2019 wyniosła łącznie 9,5 mld euro (dla porównania w tym samym okresie wartość inwestycji chińskich we Włoszech wynosiła niespełna 16 mld euro, zaś w Niemczech aż 23 mld euro) oraz rozpoczęcie pełnoskalowej wojny na Ukrainie i towarzyszące mu strategiczne partnerstwo CHRL i Federacji Rosyjskiej. Od 2022 roku nie dochodzi także do szczytów tego formatu – ostatni miał miejsce w 2021 roku w Pekinie.

Bukaresztańska dziewiątka – B9 – oficjalnie zawiązane 4 listopada 2015 r. z inicjatywy prezydentów Polski i Rumunii, Andrzeja Dudy oraz Klausa Iohannisa, zrzeszenie dziewięciu państw regionu Europy Środkowo-Wschodniej: Bułgarii, Czech, Estonii, Litwy, Łotwy, Polski, Rumunii, Słowacji i Węgier (pierwsze spotkanie w gronie tych państw odbyło się w lipcu 2014 r. w Warszawie w związku z konfliktem na Ukrainie), mające na celu, zgodnie z podpisaną podczas szczytu NATO w Bukareszcie deklaracją, zapewnienie silnej, wiarygodnej i zrównoważonej obecności NATO na wschodniej flance. Format pozostaje aktywnym forum współpracy na rzecz podniesienia poziomu bezpieczeństwa i stabilności w regionie, o czym świadczy intensyfikacja ilości jego szczytów po rozpoczęciu pełnoskalowej wojny na Ukrainie – w 2022 roku odbyły się dwa takie spotkania, z czego pierwsze, z inicjatywy polskiego prezydenta, już 25 lutego 2022 r. (niespełna dobę po rosyjskiej inwazji). Rok później, w lutym 2023 r. w szczycie B9 poświęconym zagadnieniom prowadzenia efektywnego i odpowiedzialnego wsparcia militarnego Ukrainy wziął udział także prezydent USA, Joe Biden, i Sekretarz Generalny NATO, Jens Stoltenberg.

ADL – *Anti-Defamation League* – Liga Antydefamacyjna – amerykańska organizacja założona w 1913 roku w związku z narastającą w Ameryce falą nastrojów antysemitycznych przez prawnika żydowskiego pochodzenia, Sigmunda Livingstona, który określił jej misję jako „powstrzymanie zniesławiania narodu żydowskiego oraz zapewnienie sprawiedliwości i uczciwego traktowania wszystkich ludzi”. Obecnie jest jedną z najbardziej znanych organizacji żydowskich na świecie, posiadającą 26 biur regionalnych. W samym 2023 roku w akcjach edukacyjnych i szkoleniach prowadzonych przez ligę wzięło udział ok. 7 mln uczniów i studentów, edukowanych przez ok. 24 tysiące prowadzących. Obecnie swój profil działania ADL określa jako walkę z antysemityzmem, ekstremizmem i wszelkimi formami nienawiści. Organizacja prowadzi i na bieżąco aktualizuje na swojej stronie internetowej tzw. *H.E.A.T. Map* (akronim od Hate, Extremism, Antisemitism, Terrorism), na której oznacza lokalizację geograficzną przejawów ww. zjawisk na terenie USA. Drugą bardzo znaną inicjatywą ADL jest prowadzona baza symbolów nienawiści (Hate Symbols Database), w której na dzień sporządzania niniejszego aneksu, obok symboli SS czy swastyki znajduje się flaga konfederacji z czasów wojny secesyjnej, symbol Narodowego Odrodzenia Polski (potocznie kojarzonej pod nazwą fałangi) czy gest „ok”/„perfekcyjnie” (kciuk i palec wskazujący tworzący okrąg i pozostałe trzy palce wyprostowane).

Hezbollah – Partia Boga – założona w 1982 r. w Libanie szyicka organizacja o dualistycznym charakterze, będąca równocześnie partią polityczną i związkiem zbrojnym. Jej zasadniczym celem jest zwalczanie Izraela (określanego w retoryce Hezbollahu mianem „Małego Szatana”) i wpływów jego sojuszników w regionie. Z uwagi na dysproporcję sił na linii Hezbollah – IDF (choć zaznaczyć należy, że wg. różnych szacunków siły Hezbollahu mogą liczyć od 50 do nawet 100 tysięcy bojowników oraz co najmniej 150 tysięcy pocisków i rakiet zróżnicowanego typu i zasięgu, co pozwala na zaklasyfikowanie tej organizacji do kategorii najpotężniejszych aktorów niepaństwowych w skali globalnej), prowadzi ona działania partyzanckie i asymetryczne, unikając pełnoskalowej konfrontacji. Do najbardziej znanych operacji Hezbollahu zaliczyć należy zamach na ambasadę USA w Bejrucie w 1983 r., w którym zginęły 63 osoby, oraz atak bombowy na koszary armii amerykańskiej, również z 1983 r., w którym zginęło ok. 240 żołnierzy korpusu amerykańskiej piechoty morskiej (*marines*). Hezbollah cieszy się poparciem Iranu, będąc jednocześnie jego kluczowym partnerem w regionie i beneficjentem dotacji w wysokości ok. 700 mln USD rocznie. Jako partia polityczna Hezbollah zasiada w libańskim parlamencie i partycypuje w sprawowaniu władzy, pozostając najważniejszym szyickim ugrupowaniem politycznym w Libanie. Okresowe ostrzały rakietowe i artyleryjskie pomiędzy Hezbollahem a Izraelem zostały wyraźnie zintensyfikowane po 8 października 2023 r., skupiając się na terytorium pasa przygranicznego pomiędzy Izraelem a Libanem, w tym także Wzgórz Golan, w wyniku czego do marca 2024 r. życie straciło 44 cywilów i ok. 280 bojowników ze strony Libańskiej oraz 6 cywilów i 14 żołnierzy Izraelskich, zaś przymusowej ewakuacji poddano dziesiątki tysięcy ludzi. Hezbollah jest uważany za organizację terrorystyczną m.in. przez takie państwa jak USA, Izrael, Kanada, Australia, Wielka Brytania czy Republika Federalna Niemiec.

Stowarzyszenie Braci Muzułmanów – *al-Ichwan al-Muslimin* – znane także pod nazwami Bractwo Muzułmańskie oraz Bracia Muzułmanie – założone w 1928 r. przez Hassana al-Banna (następnie tytułowanego *Murshi-e-Aam*, czyli najwyższym liderem) wraz z grupą towarzyszy, początkowo nieformalne „zgrupowanie pobożnych

mużulmanów oburzonych brytyjską kontrolą nad egipską strefą Kanału Sueskiego” (jak określał ich H. Kissinger w swojej książce *Porządek Światowy*). Organizacja bardzo szybko sformalizowała swój charakter i rozbudowała struktury, osiągając w 1945 r. liczbę niespełna 2 mln członków, działających w lokalnych komórkach w niemal wszystkich większych egipskich miastach. Swoją aktywność bractwo opiera na trzech zasadach: panislamizmu, mużulmańskiej drogi rozwoju i demokracji mużulmańskiej, z których wywodzi fundamentalistyczną koncepcję wprowadzania zasad państwa wyznaniowego. Obecnie Bractwo Mużulmańskie jest jedną z wiodących islamskich organizacji na świecie i pomimo uznania go przez niektóre kraje (np. Federację Rosyjską, Egipt czy Arabię Saudyjską) za organizację terrorystyczną, jej ocena nie jest jednoznaczna. Jak wskazuje dr Lorenzo Vidino, dyrektor Programu ds. Ekstremizmu na Uniwersytecie George’a Washingtona: „*Bractwo jest problematyczne z punktu widzenia służb, ponieważ – po pierwsze – wspiera w słowach i czynach takie grupy, jak Hamas, uznany przez Unię Europejską i USA za organizację terrorystyczną, oraz – po drugie – dostarcza problematycznej narracji, która składa się z dwóch komponentów. Pierwszy to ciągle promowanie poczucia bycia ofiarą, drugi to legitymizacja przemocy. (...) Jeżeli przyjąć podejście czarnobiałe, to Bractwo Mużulmańskie, przynajmniej na Zachodzie, nie jest terrorystyczną organizacją i nie stanowi bezpośredniego zagrożenia dla bezpieczeństwa*”.

Mercosur – *Mercado Comun del Sur* – Wspólny Rynek Południa – powołana w 1991 r. na mocy Traktatu z Asunción strefa wolnego handlu, w której skład wchodzi obecnie: Argentyna, Brazylia, Paragwaj, Urugwaj oraz Wenezuela (zawieszona od 2017 r.). Powyższe państwa tworzą wspólnie strefę wolnego handlu i unię celną o powierzchni 14,869,775 km² i populacji ponad 300 mln mieszkańców. Choć początki rozmów dot. zawiązania współpracy Mercosur z Unią Europejską sięgają hiszpańskiej prezydencji w UE w 1995 r., to w 2023 r. obserwowano zintensyfikowanie dynamiki negocjacji na linii Mercosur – UE, spowodowane naturalnym wzrostem wartości wymiany gospodarczej pomiędzy tymi organizacjami międzynarodowymi. Eksport Unii Europejskiej do Argentyny, Brazylii, Paragwaju i Urugwaju, oparty w przeważającej mierze na produktach chemicznych i farmaceutycznych oraz ciężkim sprzęcie i maszynach przemysłowych i rolniczych, opiewał na 35,5 mld euro w 2020 r., 44,5 mld euro w 2021 r. i 55,8 mld euro w 2022 r., zaś zagregowana wartość inwestycji państw członkowskich Unii Europejskiej w obszarze Mercosur wyniosła w 2021 r. aż 344 mld euro. Poza ww. państwami członkowskimi Mercosur, istotną rolę odgrywają także państwa stowarzyszone: Chile, Kolumbia, Ekwador, Peru, Gujana, Surinam oraz Boliwia (w przypadku której wciąż toczy się procedura akcesyjna), które partycypują wyłącznie w strefie wolnego handlu. Pełne ukształtowanie instytucjonalne Mercosur zostało przeprowadzone w oparciu o zapisy Protokołu z Ouro Preto z 1994 r., stanowiącego jednocześnie formalny początek funkcjonowania Wspólnego Rynku Południa, przyznając mu osobowość prawnomiędzynarodową i umożliwiając wchodzenia w relacje z podmiotami trzecimi.

Huti – *Ansar Allah* – Zwolennicy Boga – proirańska, zajdycka (jedna z grup islamu szyickiego) grupa bojowników i rebeliantów o silnym nastawieniu antyizraelskim, operująca na terenach Jemenu i Morza Czerwonego. Ruch Hutich powstał w latach 90. XX wieku z inicjatywy Husajna al-Hutiego, którego ugrupowanie pierwotnie znane było pod nazwą Wierzącej Młodzieży. Główne cele i założenia działalności Hutich wyraża ich motto: „*Bóg jest wielki, śmierć Ameryce, śmierć Izraelowi, przekleństwo Żydom, zwycięstwo islamowi*”. Wzrost ich znaczenia w regionie przypa-

da na czas wojny domowej w Jemenie, trwającej od 2015 r., podczas której Huti przejęli kontrolę nad stolicą państwa – Saną i sprawują obecnie faktyczną władzę nad znaczną częścią terytorium kraju. W odpowiedzi na eskalację sytuacji w Strefie Gazy, w listopadzie 2023 r. Huti zaczęli atakować statki (głównie handlowe) przepływające przez cieśninę Bab Al-Mandab na Morzu Czerwonym, pływające pod banderami państw ocenianych przez nich jako wspierające Izrael. Mohammed al-Bukhaiti, jeden z przedstawicieli ruchu, ogłosił, że rosyjskie i chińskie statki przepływające przez Morze Czerwone nie będą niepokojone. W związku z faktem, że działalność Hutich stanowi poważny problem dla bezpieczeństwa żeglugi i tranzytu przez Kanał Sueski, przez który przechodzi ok. 10% całego światowego handlu (do stycznia 2024 r. zaatakowali ok. 20 jednostek, przez co wielu armatorów zdecydowało się zmienić trasy żeglugowe swoich statków, kierując je przez Przyładek Dobrej Nadziei), USA i Wielka Brytania, przy pomniejszym wsparciu innych państw (np. Australii i Kanady) rozpoczęły przeciwko nim operację zbrojną, z wyłączeniem działań naziemnych. Od 12 do 31 stycznia przeprowadzono jedenaście nalotów na pozycje Hutich, obierając za cel systemy obrony powietrznej, systemy radarowe oraz magazyny i składy rakiet manewrujących i balistycznych.